

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 061.23-057.75(497.4)"19"

Prejeto: 17. 2. 2010

Tatjana Hojan

bibliotekarska svetovalka v pokoju, Topniška 70, SI-1000 Ljubljana

Društvo upokojenega učiteljstva (1911–1941)

IZVLEČEK

Upokojeni učitelji na Kranjskem so leta 1911 začeli ustanavljati svoje društvo. Naslednje leto je deželna vlada potrdila njihova pravila in društvo je bilo ustanovljeno. Bilo je nepolitično, zavzemalo se je za stanovske koristi in po smrti članov podeljevalo sorodnikom denarno podporo za pogrebne stroške. Člani so bili sprva lahko le na Kranjskem upokojene učiteljice in učitelji, po končani prvi svetovni vojni pa so bili lahko tudi iz drugih dežel. Društvo je sodelovalo tudi z drugimi društvi in protestiralo pri solskih oblasteh zaradi slabega gmotnega položaja. Število članov društva je naraščalo in leta 1937 doseglo število 361. Delovalo je do začetka druge svetovne vojne.

KLJUČNE BESEDE

učiteljstvo, upokojenci, društva, Kranjska, 20. stoletje, socialni položaj

ABSTRACT

THE ASSOCIATION OF RETIRED TEACHERS (1911–1941)

Retired teachers in Carniola made the first steps towards their association in 1911, which was founded the following year, after the provincial government approved their rules and regulations. Being a non-political organisation, it looked after the interests of teachers and provided financial support to families of deceased members to cover funeral expenses. Initially, membership was only granted to teachers who were retired in Carniola; however, after World War I, it was extended to include teachers from other provinces. The association also collaborated with other related organisations and protested to the school authorities against their poor financial situation. The number of members increased, amounting to 361 by 1937. It remained in operation until the end of World War II.

KEY WORDS

teachers, retirees, associations, Carniola, the 20th century, social situation

Uvod

Učiteljstvo na Slovenskem je pridobilo pravico do pokojnine šele z Državnim osnovnošolskim zakonom, ki je izšel 14. maja 1869. Kakor pri drugih državnih uradnikih so imele pravico do pokojnine tudi njihove vdove in otroci do dopolnjenega 20. leta starosti. Do izida tega zakona so učitelja plačevali občine, ko pa ta ni mogel več opravljati svoje službe, je postal občinski revež ter je moral beračiti od hiše do hiše, prav tako tudi vdova in otroci. Med službovanjem se je moral za preživetje ukvarjati tudi s postranskimi zaslužki. Zakon iz leta 1869 je prepovedoval takšno ukvarjanje s postranskimi zaslužki. Učiteljska plača naj bi bila v najnižjem draginjskem razredu 300 goldinarjev, v najvišjem pa 600. V posameznih deželah so zakon izpeljevali različno. Najbolje je bilo na Štajerskem, kjer je deželni zbor plače zvišal za 100 goldinarjev, v drugih deželah pa so najvišji draginjski razred ukinili. Določbe tega državnega zakona so na Štajerskem, Koroškem, Goriškem in v Istri začele veljati s šolskim letom 1870/71. Na Kranjskem pa se je večina v deželnem zboru krčevito upirala spremembam, tako da je zakon začel veljati šele leta 1873.¹ Tako je zakon z 29. aprila 1873 določal "pravne razmere učiteljev" in imel poglavje "Kako se učitelji v pokoj devljejo in njih zapuščeni preskrbljujejo".²

Učiteljske plače so bile na Kranjskem nekoliko izboljšane leta 1890, vendar niso kaj dosti izboljšale učiteljevega gmotnega stanja. Prizadevali so si še naprej in naslavljali prošnje na kranjski deželni zbor, ki je leta 1892 prošnjo za izboljšanje plač zavrnil.³ Največkrat so učitelji sprejemali predloge za izboljšanje plač na zborovanjih učiteljske organizacije Zaveze. Na glavni skupščini učiteljske organizacije Zaveze je leta 1896 o položaju učiteljstva predaval nadučitelj iz Mokronoga Jernej Ravnikar. Med drugim je povedal: "Vsi naobraženi stanovi prosijo pomoči, kajti ne morejo shajati, ker draginja je od leta do leta večja. Država tudi namerava svojim uradnikom zboljšati plače, dasi se naše s temi že po stari uravnavi nikakor ne morejo primerjati, kajti vsak najnižji uradnik ima več dohodkov na leto, kakor najboljši plačani ljudski učitelj. Še celo državni služabniki kakor: finančni stražniki, orožniki ali žandarji, sodnijski sluge itd... plačani so boljše, kakor učitelji nekaterih dežel. Zasebnih uradnikov, dacarjev itd. niti ne omenjam, ki pa so vendar na boljšem kot mi ljudski učitelji... Da, trpini smo v pravem pomenu besede, ki se trudimo od zore do mraka s poukom in vzgojo nam izročene mladine. Toda ne samo to, narod terja od nas še mnogo več: učitelj mora biti

kmetovalec, orglavec, pevovodja, duša raznih društev itd. itd., za kar ga pa narod prav po hlapčevski plačuje z borimi 300 gld – ozirom s 400, 500, a redko 600 gld letne plače!"⁴

Proti koncu 19. stoletja so potekale živahne razprave o regulaciji plač. Tudi Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani je naslovilo več peticij kranjskemu deželnemu zboru, v katerih je predlagalo, kakšne naj bodo učiteljske plače. Dne 14. maja 1898 je tako izšel zakon,⁵ ki je uredil te plače, vendar ni izpolnil pričakovanj. Razpon učiteljskih plač je bil med 800 in 400 goldinarjev, vendar še vedno so bile slabše od plač državnih uradnikov. Kakor na Kranjskem so tudi v drugih avstrijskih deželah učitelji državi očitali, da ima "milijone za topove, puške in drugo", le za učiteljstvo ji ga vedno zmanjkuje.⁶

Šele po koncu prve svetovne vojne so na predlog poverjenika za pouk in bogočastje dr. Karla Verstovška 30. decembra 1918 na seji Narodne vlade SHS soglasno sprejeli izenačenje dohodkov učiteljstva s plačami državnih uradnikov.⁷

Dne 30. julija 1900 je izšel zakon za vojvodino Kranjsko o upokojevanju učiteljstva. Z njim je bil dopolnjen zakon iz leta 1873. Člen 57 iz leta 1869, ki je določal, da se učitelj upokoji, ko se je "preveč postaral, ali ako zaradi težkih telesnih ali duševnih hib ali družih ozira vrednih razmer ni več sposoben opravljati svojih dolžnosti", je bil dopolnjen tako: "Učitelji (učiteljice), kateri imajo šele po dovršeni službeni dobi štiridesetih let pravico do polnih vstevnih aktivitetnih prejemkov kot pokojnine, smejo. Če so dovršili 60. leto starosti in 35. službeno leto, na svojo prošnjo biti stalno upokojeni tudi brez dokaza nesposobnosti za službo, ki ga je sicer treba."⁸

V členu 64 je bila določena normalna pokojnina učiteljstva, ki ne sme biti nižja, kakor 800 K na leto, v členu 69 pa je bila določena pokojnina učiteljeve vdove, ki ni smela biti manjša kot 600 K na leto.⁹

Kdaj so upokojeni učitelji sklenili ustanoviti svoje društvo, v časopisju ni zaslediti. Zanimiva je Prošnja, ki jo je 22. maja 1908 objavil Učiteljski tovariš. V njej upokojeni nadučitelj z Vrhnike Fran Stojec piše, da pripravlja statistiko in zanjo potrebuje naslednje podatke: "1. ime in priimek s pristavkom (nadučitelj, učitelj); 2. sedanje bivališče; 3.

⁴ Jernej Ravnikar: Sijajno gmotno stanje slov. ljudskošolskega učitelja na koncu razsvetljenega devetnajstega stoletja. *Popotnik* 1896, str. 311.

⁵ Zakon z 14. maja 1898, veljaven za vojvodino Kranjsko. *Landesgesetzblatt für das Herzogthum Krain - Deželni zakonik za vojvodino Kranjsko*. 1898, str. 126–128.

⁶ K regulaciji plač. *Popotnik* 1898, str. 369–371.

⁷ Šuštar, Sindikalna prizadevanja učiteljskih društev, str. 62.

⁸ Zakon z dne 30. julija 1900, veljaven za vojvodino Kranjsko. *Landesgesetzblatt für Herzogthum Krain - Deželni zakonik za vojvodino Kranjsko*, 1900, str. 36.

⁹ Zakon z dne 30. julija 1900, veljaven za vojvodino Kranjsko. *Landesgesetzblatt für Herzogthum Krain - Deželni zakonik za vojvodino Kranjsko*, 1900, str. 38–39.

¹ Schmidt, Osnovna šola, str. 20–21.

² Heinz, Pravne razmere učiteljev, str. 495–505.

³ Iz Kranjskega. (Kranjski deželni zbor in učiteljske plače). *Popotnik*, 1892, str. 110–111.

dan, mesec in leto sposobnostnega izpita; 4. koliko časa v pokoju; 5. koliko znaša pokojnina."¹⁰ Podatke je želel kar do 31. maja tega leta. Kasneje o tem ni več pisalo, tudi statistika ni bila objavljena. Pa tudi Fran Stojec ni naveden med člani društva.

V časopisu so se od časa do časa pojavljali članki z opisom slabega položaja upokojenih kranjskih učiteljev. Tako je upokojeni nadučitelj Fran Gros leta 1909 v Slovenskem narodu objavil prošnjo kranjskemu deželnemu zboru, naj mu pomaga, ker s pokojnino, ki jo prejema, ne more preživljati svoje družine. Prispevek je ponatisnil tudi Učiteljski tovariš.¹¹ Istega leta so ob obvestilu o smrti učitelja Janez Tršeliča, ki je imel 700 kron pokojnine, zapisali: "Kako se je mogel ta mož z 58 K mesečno preživljati, je pač težko umljivo – toda ne za učitelje!"¹²

Ustanovitev društva

Dne 13. oktobra 1911 je bilo objavljeno v Učiteljskem tovarišu: "Poziv vsemu vpokojenemu učiteljsstvu Kranjske, stanujočemu v Ljubljani in izven Ljubljane k sestanku pri "Novem svetu" na Marije Terezije cesti, ki bo dne 19. oktobra t. l. od 1. do 2. ure popoldne. Potreba je mnogobrojne udeležbe, ker gre za važne namere." Podpisan je bil Sklicatelj.¹³

Leta 1911 je Učiteljski tovariš objavil med kranjskimi vestmi tudi to, da je bil 19. oktobra sestanek upokojenega učiteljsstva in ustanovljeno društvo. Zbralo se je nekaj nad 20 upokojencev v posebni sobi restavracije "Novi svet". Sklenili so, da društvo ne bo ne politično ne strankarsko. Prejeli so tudi nekaj pisem učiteljev z dežele, ki so se želeli udeležiti sestanka, a jim gmotne razmere tega niso dopuščale. Izvolili so začasni odbor in sicer: predsednik Janko Škrbinec, podpredsednik Kristijan Engelman, tajnik in blagajnik Simon Punčah ter člani: Anton Žibert, Anton Javoršek, Josip Bozja in Alojzij Račič. Odbor bo sestavil pravila in jih predložil vladi, da jih potrdi. Zlasti starejši upokojeni učitelji, ki niso prejeli draginjskih doklad, so na sestanku povedali, da od društva pričakujejo, da jim jih izposluje pri deželnem odboru.¹⁴

Društvo je začelo delovati s sklepom odborove seje 21. marca 1912, ker je deželna vlada njegova pravila potrdila. "Pristopnina znaša 1 K, članarina za prvi slučaj smrti 2 K", je zapisano v sporočilu v Učiteljskem tovarišu. V društvo so se lahko včlanili vsi stalno upokojeni učitelji in učiteljice, ki jih je upokojil kranjski deželni šolski svet, tudi če so prebivali

v kateri drugi deželi. Prav tako so lahko bili člani in članice njihove žene in možje oziroma vdovci ali vdove. Namen društva je bil prizadevanje za stanovske koristi in po smrti člana podeljevanje denarne podpore sorodnikom za pogrebne stroške. Višina podpore je bila odvisna od števila članov društva.¹⁵

V pravilih je bil opisan namen društva: "Društvo je nepolitično in ima namen potezati se za gmotno stanje svojih članov. Pomoč vdovam in sirotam s sestavo pismenih prošenj na oblastva v dosego pokojnin, vzgojnin in miloščin ter jim pomagati z dobrimi nasveti. Vse to brezplačno razen kolekov in stvarnih stroškov."¹⁶

Dne 26. aprila 1912 je Učiteljski tovariš objavil vabilo na občni zbor z dnevnim redom: Nagovor predsednika, poročilo tajnika, čitanje potrjenih pravil, posamezna nasvetovanja, volitev odbora za eno leto. Nato še piše v vabilu: "K obilni udeležbi vabi odbor že zato, ker se na posameznike ne bodo druga vabila izdajala. Društveni tajnik sprejema člane v društvo, ki se oglasijo ustno ali pismeno, vsak čas. Daljni naslov za oglašence je: Ljubljana, Marmontova ulica št. 18."¹⁷

Dne 6. maja 1912 je bil prvi občni zbor društva v restavraciji Narodnega doma v Ljubljani. Poleg učiteljev sta bili navzoči tudi dve vdovi učiteljev. Predsednik Janko Škrbinec, upokojeni nadučitelj iz Višnje gore, je pozdravil navzočega vladnega zastopnika in druge, dočim je tajnik Punčah prebral pravila. Do tedaj se je včlanilo okrog 40 učiteljev. Odbor je imel med prvim sestankom do občnega zbora tri seje, na katerih so razpravljali predvsem o pravilih. Izvolili so nov odbor. Predsednik je bil Kristijan Engelman, podpredsednik Alojzij Račič, blagajnik Simon Punčah, tajnik Josip Bozja, člani pa Anton Javoršek, Anton Žibert in Janko Škrbinec. Račune bošta pregledovala Vinko Levstik in Franc Kavčič.¹⁸ Štirinajst dni kasneje je bilo objavljeno obvestilo, da v društvo po členu 6. b spadajo tudi podporni in častni člani.¹⁹

Že leta 1912 je Učiteljski tovariš objavil Zahvalo: "Podpisana naznanjam, da sem po smrti svojega moža Frana Jurmana od blagajničarja Društva vpokojenega učiteljsstva takoj prejela vso vsoto v naših pravilih zajamčeno. Za to pogrebno podporo se lepo zahvaljujem in vsem vpokojencem in vpokojenkam društvo prav toplo priporočam. V Ljubljani, dne 10. decembra 1912. – Kati Jurman."²⁰

Leta 1913 je imelo društvo občni zbor 8. maja. Odbor je med letom vložil več prošenj za izboljšanje

¹⁰ Fran Stojec: Prošnja. *Učiteljski tovariš* (v nadaljevanju *UT*) 1908, (22. 5.), št. 21, str. 6.

¹¹ Fran Gros: Blagor kranjskemu učiteljsstvu! *UT* 1909, (17. 9.), št. 38, str. 2–3. Podpis: F. G.

¹² Iz Čateža ob Savi... *UT* 1909, (17. 12.), št. 51, str. 3.

¹³ Sklicatelj: Poziv... *UT* 1911, (13. 10.), št. 41, str. 4.

¹⁴ Vpokojeno učiteljsstvo. *UT* 1911, (27. 10.), št. 43, str. 3.

¹⁵ Društvo vpokojenega učiteljsstva na Kranjskem. *UT* 1912, (29. 3.), št. 13, str. 3.

¹⁶ ARS, AS 68, pravila društev, št. 6398.

¹⁷ Vabilo na občni zbor... *UT* 1912, (26. 4.), št. 17, str. 4.

¹⁸ Društvo vpokojenega učiteljsstva na Kranjskem. *UT* 1912, (17. 5.), št. 20, str. 5.

¹⁹ Društvo vpok. učiteljsstva... *UT* 1912, (31. 5.), št. 22, str. 4.

²⁰ Zahvala. *UT* 1912, (20. 12.), št. 51, str. 4.

gmotnega stanja tistih upokojencev, ki nimajo draginjske doklade, ker so bili upokojeni malo pred njihovo uvedbo. Rešitev je bila delno negativna, ker nekaj prošelj še ni bilo rešenih. Tajnik Jožef Bozja je 23 znancev povabil, da se včlanijo v društvo, a se je odzval en sam. Blagajnik je poročal, da je društvo dalo neki vdovi 80 kron, stanje v blagajni pa je 105 kron. Uredništvo Učiteljskega tovariša je poročilo povzelo po Slovenskem narodu.²¹

V obsežnem članku Organizacija naprednega učiteljstva je naštet med drugimi tudi društvo upokojenih učiteljev, ki "se poteza za izboljšanje pokojnin ter daje zapuščenecem članov ob smrti tolikokrat po dve kroni podpore, kolikor članov ima društvo."²²

Naslednje leto 1914 je bil občni zbor 7. maja. Med letom je imel odbor štiri seje. Januarja so deželni zboru poslalo prošnjo, da se dovoli upokojenemu učitelju stanarina in 25 odstotna draginjska doklada brez tiste, ki jo že uživa. Deželni zbor je odgovoril, da bo deželni odbor proučil zadevo na prihodnjem zasedanju. Udeleženci so posredovanje društva soglasno odobrili in poudarili, da so nekateri upokojeni učitelji veliko prispevali na področju sadjarstva in vinogradništva. Blagajnik Punčah je poročal, da je društvo imelo 45 članov in enega podpornega, na novo se je včlanilo 7 članov. Dohodkov je bilo 128 kron in 23 vinarjev, stroškov 21 kron in 6 vinarjev, stanje je 108 kron in 17 vinarjev. Udeleženci so predlagali, da bi upokojeni učitelji plačo dobivali po poštni hranilnici.²³

V Ročnem zapisniku za šolsko leto 1913–14, ki ga je izdala Zaveza učiteljskih društev, je seznam vseh članov upokojenskega društva. Bilo jih je skupaj 41, med njimi 14 žensk, večinoma žena učiteljev in njihovih vdov. Učiteljici sta bili le Friderika Košek in Marija Cepuder.²⁴

V Učiteljskem žepnem zapisniku, ki ga je za šolsko leto 1914/15 izdala Slomškova družba, je tudi seznam upokojenega učiteljstva na Kranjskem. Med njimi je bilo 27 članov upokojenskega društva in le ena učiteljica. To je bila Friderika Konschegg, ki je prebivala na Trojanah,²⁵ poučevala pa je na ljubljanskih dekliških šolah.

Leta 1915 je Učiteljski tovariš objavil dopis iz Slovenskega naroda 17. maja. Nanaša se na draginjsko podporo učiteljstvu, ki jo je priznal aktivnim učiteljicam in učiteljem deželni odbor. Dopis na to meni: "Aktivni tovariši dobijo torej kakor ste poročali, malo draginjsko podporo. 60, oziroma 80 kron

res ni veliko, a vendar bolje kot nič in tudi ta malenkost pride prav v tej neznosni draginji. Čudno pa je, da smo bili učitelji penzionisti prezrti. Mari mi ne potrebujemo? O, in kako še! Pomisliti treba, da si moramo stanovanja plačevati in da so naše penzije prav borne in še te – obremenjene. Pravilno bi bilo, da slavni deželni odbor tudi nam nakaže take draginjske doklade, kakor aktivnim tovarišem. Upamo, da to stori čim prej, za kar mu bomo vsi odkritosrčno hvaležni." Uredništvo Učiteljskega tovariša je k temu dodalo, da upokojenim tovarišem doklado iz srca privošči in napisalo še: "Vse svoje telesne in duševne sile so žrtvovali domovini. Ali naj na starost med ubožnimi najubožnejši stradajo?"²⁶

V letih 1915 in 1916 je več dopisov, ki opisujejo bedo upokojenega učiteljstva. Navedli so tudi nekaj pisem, ki so jih pisali nekateri učitelji o svojem življenju. Eno od njih je tako: "Trideset let sem opravljal posel učitelja–voditelja na težavnih enorazrednicah, večinoma s celodnevnikom poukom in tremi oddelki obenem, ker je bilo čez sto učencev v razredu. Da je tak posel težaven ve vsak, kdor je to izkušal. A šest provizoričnih let ni nič vračunjenih, dasi se človek v tem času še bolj trudi, ker se za drugo izkušnjo pripravlja. Neka učiteljica ima nekako 20 službenih let in ima večjo pokojnino nego jaz. To je čuden pojav. Tako nekako je plačilo sveta. Vsak stan gre glede izobrazbe skozi učiteljske roke, a pri nekaterih ljudeh nima in ne bo imel nikdar priznanja." Za zgled so dopisniki postavili štajerski deželni odbor, ki je zaradi draginje vsem upokojenim učiteljicam in učiteljem ter njihovim vdovam izplačal 300.000 kron podpore.²⁷ Tudi na Goriškem je bil položaj upokojenega učiteljstva neznosen, posebej onih, ki so bili upokojeni pred leti. Posebej pa so pisali, da so za te učitelje že začeli zbirati darove in za to navedli seznam daril v Slovenskem narodu. Tam daruje za "bedno penzionirano učiteljstvo: Fanica Avsenikova iz Begunj pri Lescah, 12 K, nabrali v gostilni J. Avsenik, zavedni Begunjci."²⁸

Dne 9. decembra 1916 je deželni odbor sklenil, da nakaže onim, ki uživajo iz deželnih sredstev "temeljem bivšega pragmatičnega službenega razmerja v deželni upravi pokojnine, vdovnine, sirotinske preskrbnine do najvišjega zneska 3000 K, enkratno podporo 200 K." Vendar ljudskošolsko učiteljstvo ni v tem pragmatičnem službenem razmerju in tako zanjo ta sklep ne velja. Uredništvo dodaja: "Bilo bi plemenito delo humanitete, ako seže deželni odbor preko pragmatičnega službenega razmerja do draginjskih doklad, ki jih tudi vpokojeno učiteljstvo krvavo potrebuje!"²⁹

²¹ Društvo vpokojenih učiteljev na Kranjskem. *UT* 1913, (18. 7.), št. 29, str. 6.

²² Jakob Dimnik: Organizacija naprednega učiteljstva. *UT* 1913, (5. 9.), št. 36–37, str. 2.

²³ Društvo vpokojenih učiteljev in učiteljic na Kranjskem. *UT* 1914, (22. 5.), št. 21, str. 5.

²⁴ Jelenc: Društvo vpokojenega učiteljstva na Kranjskem. *Ročni zapisnik za šolsko leto 1913/14*, 1914, str. 231–232.

²⁵ Jeglič: Društvo vpokojenega učiteljstva na Kranjskem. *Učiteljski žepni zapisnik...* za šolsko leto 1914/15. str. 126–130.

²⁶ Iz krogov učiteljskih penzionistov pišejo... *UT* 1915, (22. 5.), št. 10, str. 3.

²⁷ Plačilo sveta. *UT* 1915, (3. 12.), št. 18, str. 1.

²⁸ Beda med učitelji penzionisti. *UT* 1916, (11. 2.), št. 3, str. 1.

²⁹ Enkratna draginjska podpore za deželne vpokojence. *UT* 1916, (29. 12.), št. 26, str. 4.

Dne 8. junija 1916 je umrl eden od ustanoviteljev Društva upokojenega učiteljstva Jožef Bozja. Rojen je bil 1842 v Šmarjah, maturiral pa leta 1869. Dolga leta je bil nadučitelj na Blokah, upokojil pa se je leta 1903.

Društvo upokojenega učiteljstva je ob koncu leta 1917 spet vabilo učiteljstvo v svoje vrste. V tem letu so izgubili štiri člane in njihovi svojci so prejeli podporo za pogrebne stroške. Včlanilo se je sicer šest novih članov, a to je vse premalo.³⁰

Delovanje društva med letoma 1918 in 1926

Med prvo svetovno vojno ni bilo občnih zborov društva, zato pa je bil 12. junija 1918. Članov društva je bilo tokrat 66 in dva podporna člana, po besedah tajnika in blagajnika Punčaha pa se število zadnje leto zvišuje in približuje številki sto. Prošnje deželnemu odboru, sprejete na zadnjem občnem zboru leta 1914, so bile "po učiteljstvu nenaklonjeni gospodi" odklonjene. Društvena blagajna je imela 556 kron in 35 vinarjev dobička. Od decembra 1912 so bile izplačane za 11 umrlih članov svojcem pogrebne. Za predsednika društva je bil ponovno izvoljen Kristijan Engelmann, za namestnika Josip Benedek, za tajnika Davorin Judnič, za blagajnika Simon Punčah, za odbornike pa Jernej Cenčič, Janez Gantar in Anton Javoršek. Za pregledovalca računov sta bila izvoljena Fran Klinar in Fran Kavčič. Po občnem zboru so se še prijateljsko pogovarjali o sedanjih in nekdanjih starih "pa za učiteljstvo tudi takrat ne – dobrih časih."³¹

V tem letu je bila končana prva svetovna vojna in ustanovljena nova država SHS. Zato je tudi Društvo upokojenega učiteljstva imelo 15. oktobra izredni občni zbor. Navzočih je bilo 28 članov. Spremenila so se pravila društva glede sosednih učiteljev, ki bodo odslej lahko postali člani društva. Tudi odbor se je spremenil in bil na novo izvoljen. Predsednik je postal Bogomir Krenner, tajnik Anton Javoršek, blagajnik Simon Punčah, med odborniki sta poleg Jerneja Cenčiča in Frana Kavčiča tudi dve učiteljici in sicer Marija Marout in Felicita Kokalj. Račune bosta pregledovala Fran Klinar in Josip Benedek. Poročilo o zborovanju je sklenjeno z upanjem, da bo v Jugoslaviji društvo še uspešneje delovalo in da imajo člani čeprav "stari in izmučeni ... še upanje na boljšo bodočnost in pravi jugoslovanski pogum."³²

Podrobneje je o delu društva pisal Simon Punčah. Nekateri so nasprotovali novim pravilom društva, vendar jih je oblast odobrila. Člani so namreč lahko vsi, ne samo na Kranjskem in prav zato je

število članov zadnji čas naraslo na 130 in 8 podpornih članov. Ko je umrla zadnja članica društva, so njeni dediči dobili 132 kron pogrebne. Članarina znaša odslej 3 krone. Zanimivo je, da so od članov zahtevali tudi zdravniško potrdilo, da so zdravi. Avtor članka je razložil tudi pomen drugih dveh učiteljskih društev, ki sta imeli namen pomagati učiteljem in sicer Samopomoči in Društvom v pomoč vdovam in sirotam. Prvo društvo je namenjeno aktivnemu učiteljstvu, drugo pa vdovam in sirotam onih učiteljev, ki so se v društvo včlanili pred 50. letom starosti in plačevali redno članarino 20 kron. Tudi ta sestavek konča optimistično in z upanjem, "da nam milejše sonce zasije v naši sedanjih cvetoči bodočnosti."³³

Deželna vlada Slovenije je 14. februarja 1919 sprejela odlok, s katerim so se povišali prejemki aktivnega in upokojenega učiteljstva od 1. januarja 1919 dalje. Ta odlok je podrobneje določal tudi "upokojitev učnega osebja in pokojnine". Učitelju, ki je dopolnil 37 let službe in 35 let po "usposobljenostnem" izpitu ni bilo "treba dokazovati nesposobnosti za šolsko službo, ako prosijo za upokojitev". Določene so bile v razpredelnici tudi pokojnine v kronah za ljudskošolske in meščanskošolske učitelje z upoštevanjem službenih let. Zneski v kronah so bili določeni tudi za "preskrbnine za vdove in sirote učiteljev".³⁴

28. junija pa je izšla naredba o draginjskih dokladah k sistematiziranim plačam javnih uslužbencev, njihovih vdov, sirot in upokojevcov.

V odmev na ti naredbi se je oglasilo v učiteljskem glasilu več upokojenih učiteljev. Menili so, da je v njih za upokojene šolske voditelje tudi kaplja pelina, kajti draginjske doklade dobe povsem enako za učitelje in šolske vodje, ki so imeli veliko več dela. Prav tako pa draginjske doklade niso enake za aktivno in upokojeno učiteljstvo, ki bi potrebovalo še več sredstev za preživetje.³⁵

Nove draginjske doklade za učiteljstvo ljudskih in meščanskih šol je ministrski svet nameraval izplačati, ko bo dobil poročila šolskih vodstev, vdov in upokojevcov o stanju v njihovih družinah. Nove draginjske doklade bodo veljale od 1. julija 1919.³⁶

Tokrat so se oglasili tudi štajerski šolski voditelji in nadučitelji in predlagali naj tokrat deželna vlada naredbo 18. julija 1919 dopolni tako, da bodo šolski

³⁰ Društvo vpokojen. učiteljstva. *UT* 1917, (28. 12.), št. 26, str. 3.

³¹ Josip Benedek: Društvo vpokojenega učiteljstva na Kranjskem... *UT* 1918, (28. 6.), št. 14, str. 5. Podpis: - k.

³² Josip Benedek: Društvo vpokojenega učiteljstva na Kranjskem... *UT* 1918, (2.11.), št. 24, str. 4. Podpis: - k.

³³ Simon Punčah: Iz krogov učiteljskih vpokojencev... *UT* 1918, (29. 11.), št. 27, str. 7. Podpis: S. P.

³⁴ Naredba celokupne deželne vlade za Slovenijo o začasni ureditvi službenih prejemkov in pokojnin učiteljev in učiteljic na javnih ljudskih in meščanskih šolah, zavodih za gluhonemce in slepce ter na otroških vrtcih, nadalje o začasni ureditvi preskrbnin učiteljskih vdov in sirot na ozemlju deželne vlade za Slovenijo v Ljubljani. *Uradni list deželne vlade za Slovenijo*, 1918–19, (20. 2.), str. 146.

³⁵ Za pravo upokojenega učiteljstva. *UT* 1919, (30. 7.), št. 31, str. 3.

³⁶ Nove draginjske doklade. *UT* 1919, (6. 8.), št. 32, str. 2.

vodje prejeli 50% na prejšnjo plačo. Pri odloku 14. februarja 1919 so namreč upoštevali le leta, ne pa tudi velikost pokojnine.³⁷

Na zborovanju delegacije Zaveze jugoslovanskega učiteljstva, ki je bilo v Ljubljani 5. in 6. septembra 1919 so v Stanovsko – politični sekciji predlagali, da se v pokojnino štejejo vsa leta, ki jih je učitelj odslužil in ne tako kot do sedaj, ko se niso štela leta, ko je bil le "provizoričen učitelj".³⁸

Dne 19. aprila je izšel Zakon o spremembah in izpopolnitvah zakona o narodnih šolah. Nanašal se je na zakon iz leta 1904, ki je veljal za takratno kraljevino Srbijo, zdaj pa naj bi te spremembe veljale tudi za celotno kraljestvo Srbov, Hrvatov in Slovencev. Zanimiv je člen 33, ki pravi: "Stalni učitelji (učiteljice) so državni uradniki." O upokojevanju pa je ta člen določal: "Po zvršetku 32 službenih let se more učitelj (učiteljica) upokojiti s poslednjo plačo 5000 dinarjev. Tistim, ki bodo službovali v šoli po zvršetku 32 službenih let, se bo dajalo letno doplačilo v znesku 400 dinarjev." Čas pred opravljenim strokovnim izpitom pa se tudi po tem zakonu "ne vračuni niti za osebno pokojnino, niti za periodični povišek."³⁹

Društvo upokojenega učiteljstva je imelo naslednji občni zbor 9. oktobra 1919. Blagajnik je poročal, da je stanje v blagajni 808,32 kron. Od začetka delovanja društva je umrlo 14 članov in bilo vplačanih za dediče 1606 kron. Za predsednika društva je bil izvoljen Josip Benedek, drugi člani so ostali isti. Sprejeli so sklep, da pošljejo vlogo pristojni oblasti, da se nekaterim upokojencem vštejeta tudi dve "provizorični leti, ki sta se jim prezrli ob času vpo-kojitve, zaradi česar so dotičniki jako oškodovani."⁴⁰

V Učiteljskem tovarišu so se oglasile tudi upokojene učiteljice ročnih del. Neimenovana avtorica je zapisala, da je že tako vsakemu učitelju z dušo in telesom "grenko biti v pokoju, brez šole, brez naše ljubljene dece." Učitelji so prišli "v našo rajskomilo Jugoslavijo, a v njej ginjamo vsled pomanjkanja." Aktivno učiteljstvo je dobilo povišane plače in draginjske doklade, a upokojenci le drobtinice. Nihče od njih ni povsem zdrav, zato potrebuje zdravila, bolniško hrano, stanovanje in obleko, toda učitelj z dvajsetimi službenimi leti ob 166 kronah pokojnine in draginjski dokladi 60 kron, nima denarja za vse to, postranskega zaslužka pa tudi nima, saj je zanj preslaboten. Učiteljice ročnih del so bile popolnoma prezrte pri zvišanju plač in pokojnin. Odločba o

prejemkih, izdana 14. februarja 1919, namreč nikjer ne omenja tistih, ki so bile upokojene pred 1. januarjem 1919. Dobivajo isto pokojnino in isto borno draginjsko doklado kot v Avstriji. Navedla je tudi upokojenko, ki ima po 18 letih službe 75 kron pokojnine in draginjske doklade, s tem pa se ne more preživljati. Merodajne oblasti bi morale take krivice popraviti.⁴¹

Ob šestdesetletnici Učiteljskega tovariša so izdali slavnostno številko, v kateri je tudi članek o učiteljski gospodarski organizaciji. Med drugim je omenjeno tudi Društvo upokojenih učiteljev in sicer da ima 5000 kron premoženja.⁴²

Leta 1920 je Simon Punčah spet objavil pismo upokojenca, ki toži o slabi pokojnini. Če že ima kak star učitelj boljši standard, si ga ni pridobil z učiteljsko plačo, kajti "preveč se je skrbelo za to, da so nas slabo plačevali in nas v revščini pustili životari-riti."⁴³

Marca 1920 so časopisi, med njimi tudi Učiteljski tovariš, objavili, da je "demokratsko-socijalistična vlada" na eni zadnjih sej sklenila, da prejmejo upokojenci mesečno za 200 dinarjev zvišane doklade in sicer od 1. aprila "z veljavnostjo od 1. decembra" leta 1919. Vendar so državni upokojenci že marca prejeli doplačilo 800 kron, 2. aprila pa 200 kron. Učiteljski upokojenci pa so dobili samo svojo staro pokojnino. Učiteljski tovariš je v zvezi s tem postavil dve vprašanji, prvič ali učiteljski upokojenci niso državni in zakaj so se dinarji nenadoma spremenili spet v krone. Sklene pa prispevek tako: "Način, kako se danes ravna z upokojenci je škandal za kulturne narod. Dajte nam življenje ali pa nas pobesite, ne puščajte nas pa tako brezobzirno giniti za plotom."⁴⁴

Spet je bilo objavljenih nekaj pisem učiteljskih upokojencev o njihovih denarnih težavah. Tajnik Društva upokojenega učiteljstva je na občnem zboru 16. junija tega leta povedal, da je odbor sestavljal in pošiljal šolskim oblastem prošnje, "ki se tičejo gmotnega stanja, vsled katerega so žal upokojenci dandanes zelo, zelo nazaj potisnjeni." Društvo je imelo 128 pravih članov in 8 podpornih, 12 članov pa je med letom umrlo. V blagajni je bilo 701,55 kron. Znesek plačevanja ob smrti članov se je zvišal od 2,30 kron na 2,60 kron. Za odbornika je bil namesto Felicite Kokalj izvoljen Ivan Lokar.⁴⁵

Med 17. in 19. julijem 1920 je bil v Beogradu prvi kongres jugoslovanskega učiteljstva. V imenu upokojenih učiteljev je anonimna upokojena učitel-

37 Štajerski upokojeni slovenski šolski voditelji in nadučitelji za pravico pokojnine. *UT* 1919, (10. 9.), št. 37, str. 3–4.

38 Zborovanje delegacije "Zaveze jugoslovanskega učiteljstva" v Ljubljani, 5. in 6. septembra 1919. *UT* 1919, (17. 9.), št. 38, str. 2.

39 Zakon o izpopolnitvah in izpopolnitvah zakona o narodnih šolah z dne 19. aprila 1904. *Uradni list deželne vlade za Slovenijo* 1919, (11. 9.), str. 144–145.

40 Simon Punčah: Društvo upokojenega učiteljstva... *UT* 1919, (28. 7.), št. 30, str. 4. Podpis: S. P.

41 Za pravice upokojenih učiteljic ročnih del. *UT* 1919, (13. 8.), št. 33, str. 8.

42 Jakob Dimnik: Naša gospodarska organizacija. *UT* 1920, (7. 1.), št. 1, str. 9.

43 Simon Punčah: Iz krogov učiteljskih vpokojencev. *UT* 1920, (4. 2.), št. 5, str. 3. Podpis: S. P.

44 Draginjske doklade upokojencev. *UT* 1920, (8. 4.), št. 14, str. 1.

45 Simon Punčah: Društvo upokojenega učiteljstva... *UT* 1920, (26. 6.), št. 26, str. 3. Podpis: S. P.

teljica pozvale slovenske delegate, naj tam zahtevajo, da zlasti oni, ki so se upokojili pred 1. decembrom 1919, dobe končno določeno vsoto za vse leta službovanja.⁴⁶

V poročilih o kongresu v Beogradu in delegacijskem zborovanju avgusta v Mariboru ni ničesar o učiteljskih upokojencih. Pač pa je izšla 2. septembra 1920 kratka notica, da ministrstvo za prosveto pripravlja načrt zakona o ureditvi prejemkov upokojenega učiteljstva. Vendar uredništvo dodaja, da ne more kontrolirati, koliko je v teh vesteh resnice. Doslej so poročali tudi, da so dovoljene 25% draginjske doklade za učiteljstvo, a jih še do zdaj ni prejelo.⁴⁷

Vendar se je tokrat nekaj vendar premaknilo, saj sta 7.⁴⁸ in 14. oktobra izšla v Učiteljskem tovarišu prispevka o uredbi ministrstva o novih draginjskih dokladah za aktivne uslužbenke, upokojene uradnike in njihove sirote. Veljala je od 1. oktobra 1920. Ob tem je tajništvo učiteljske organizacije posredovalo pri višjem šolskem svetu, da bi se te nove draginjske doklade tudi učiteljstvu čimprej izplačale. Zagotovili so jim, da bo to 1. novembra.⁴⁹

V Učiteljskem tovarišu 1920 je bil med kratkimi prispevki tudi eden z naslovom Kaste. Meni, da imamo preveč raznih društev in nadaljuje: "V organizaciji bi moral prevladovati čut, da se bo organizacija pravično potezala za pravice in koristi vseh ter pravično urejala razmerje enega dela do drugega tako, da se pravičnemu in demokratičnemu stališču ne bo mogel upirati noben del v stanovski organizaciji." Nadaljuje, da je zdaj prav nesocialno urejena vrstitev upokojenega učiteljstva. Skupna organizacija bi morala upokojeno učiteljstvo smatrati kot svoj del in se zanj zavzemati tako kot za aktivno učiteljstvo. Krivi so sicer tudi upokojenci, ki po upokojitvi izstopijo iz organizacije. Zdaj so upokojenci ustanovili svoje društvo, namesto da bi se uveljavili v skupni organizaciji ter jo prisilili, da se zanje zavzame. Hkrati z regulacijo učiteljskih plač bi se morale analogno zvišati tudi pokojnine, zato bi se morala zavzeti ne samo organizacija upokojenega učiteljstva, ampak tudi aktivno učiteljstvo. Nadaljuje tako: "To nesocialno in krivično razmerje se mora odpraviti!"⁵⁰

Uredništvo Učiteljskega tovariša je decembra 1920 na vprašanja upokojenih učiteljev napisalo pojasnilo v zvezi z draginjskimi dokladami. V tem letu je namreč izšlo kar nekaj uredb o draginjskih dokladah. Po odredbi 1. oktobra 1920 pripada do 250 kron mesečne temeljne pokojnine 937,50 kron draginjske doklade. Kdor prejema mesečne pokoj-

nine nad 250 kron, dobi 993,75 kron draginjske doklade. Poleg tega prejema za vsakega družinskega člana dnevnice po 12 kron. Vdove prejema poleg temeljne mesečne pokojnine 937,50 kron draginjske doklade in dnevnice za vsakega družinskega člana po 12 kron.⁵¹

V zadnji decembrski številki leta 1920 je tudi notica, da se onemu učiteljstvu, ki se je upokojilo med 20. julijem in 30. septembrom 1919, računa pokojnina po dohodkih, "ki bi jih imeli, če bi bili kot aktivni prevedeni 1. decembra 1919, na nove plače. Po odredbi ministrstva prosvete se bode takemu učiteljstvu štela penzija od 1. decembra 1919. dalje."⁵²

Kot že večkrat pa so februarja že zapisali, da do 1. februarja 1921 prizadeti učitelji še niso dočakali, da bi se ta odredba izvršila. Zapis se je končal s stavkom: "Gospoda, ne mučite teh trpinov dalje; kdor hitro da, dvakrat da!"⁵³

Društvo je imelo sejo odbora 6. aprila 1921. Na njej so poročali, da je v društvu 124 pravih in 14 podpornih članov. Sklenili so, da bodo za izboljšanje prejemkov upokojenega učiteljstva znova poslali "dobro podprto in rezko prošnjo na ministrstvo prosvete v Beograd." Citirali so tudi pesem, ki jo je zložil "Bukovski poet", kot je imenoval učitelja Janka Lešana: "Umirati in ne umreti – to položaj je pač strašan, ki ga deležen si na sveti učiteljski ti veteran! Za žrtev, trudov preobilo ti starčku, beda je – plačilo!"⁵⁴

Ob istem času je izšel podoben prispevek tudi v Slovenskem narodu. V njem avtor toži o slabem gmotnem položaju in se zgraža zlasti nad tem, da ima aktivni učitelj za dober tisočak večjo plačo, kakor učiteljski upokojenec, ki je delal 40 let. Poleg tega nekateri upokojenci ne prejemaajo pokojnine pravočasno, včasih z zamudo nekaj tednov.⁵⁵

Društvo upokojenega učiteljstva je na občnem zboru 8. junija 1921 predstavilo svoje delo. Prizadevalo si je za izboljšanje položaja upokojencev, razdelili so tudi podporo, ki jo je jeseni dalo ministrstvo za socialno politiko. Ljubljanski magistrat je članom društva, ki prebivajo v Ljubljani, dal kurjavo po znižani ceni. Med letom so umrli trije člani, včlanilo se jih je 13, od teh 6 iz Murske Sobotne. Pravih članov je bilo 128, podpornih 18. Ponovno so opozorili, da je treba zvišati vplačila za primer smrti in vpisnino. Nove člane sprejema društvo eno leto potem, ko so se upokojili in da niso starejši od 70 let. Izvolili so tudi nov odbor. Predsednik je postal Ivan Lokar, podpredsednik in blagajnik Simon Punčah, tajnik Martin Breznik, njegov na-

46 Vpokojena učiteljica: Prošnja vpokojencev! *UT* 1920, (8. 7.), št. 27, str. 4.

47 Učiteljske pokojnine. *UT* 1920, (2. 9.), št. 33, str. 4.

48 Nove draginjske doklade. *UT* 1920, (7. 10.), št. 38, str. 1.

49 Naredba o novih draginjskih dokladah... *UT* 1920, (14. 10.), št. 39, str. 3.

50 Kaste. *UT* 1920, (18. 3.), št. 11, str. 5.

51 Draginjske doklade vpokojenega učiteljstva, vdov in sirot. *UT* 1920, (23. 12.), št. 40, str. 3.

52 Za vpokojeno učiteljstvo. *UT* 1920, (30. 12.), št. 41, str. 3.

53 Iz krogov upokojencev. *UT* 1921, (3. 2.), št. 5, str. 3.

54 Simon Punčah: Iz odborove seje "Društva vpokojenega učiteljstva"... *UT* 1921, (21. 4.), št. 17, str. 3. Podpis: S. P.

55 Učitelji – penzionisti. *Slovenski narod* 1921, (10. 4.), št. 80.

mestnik Ivan Gantar, namestnica blagajnika je bila Marija Marout, odbornika sta bila Anton Javoršek in Fran Kavčič. Račune sta pregledovala Josip Benedek in Bogomir Krenner.⁵⁶

Meseca julija 1921 je umrl ustanovitelj društva in ves čas zelo aktiven član Simon Punčah. Rojen je bil v Šmarci leta 1844, maturiral leta 1868, nazadnje je bil nadučitelj v Šmarju, upokojil se je leta 1910. V Slovenskem učitelju so o njem med drugim zapisali: "Pokojnik je bil zaslužen organizator ter je izpopolnil našo učiteljsko organizacijo s posebnim Društvom upokojenega učiteljstva."⁵⁷

Septembra 1921 je Učiteljski tovariš objavil, da bo Društvo upokojenih učiteljev ustanovilo skupno učiteljsko društvo Samopomoč, zato naj učitelji, ki so bili člani nemškega društva Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks, to društvo opuste. Dodano je še: "Vsi aktivni in upokojeni učitelji dobimo naše društvo za širno Slovenijo – doma!"⁵⁸

Na prvi pokrajinski skupščini Udruženje jugoslovanskega učiteljstva poverjenišva Ljubljana, ki je bila 3. in 4. septembra 1921 v Rogaški Slatini, so med drugim sprejeli tudi sklep, naj se pokojnina za vse upokojene učitelje izenači.⁵⁹

Oktober 1921 so poročila o učiteljskih upokojencih v Učiteljskem tovarišu pričela izhajati v posebni rubriki Vestnik učiteljev upokojencev. V prvi taki rubriki je spet poročilo o draginji, ki upokojence najbolj prizadene. Primerja dohodke družin z enakih številom članov, ena je učiteljeva, ki je učil 40 let, druga železničarja – "lampista", ki služi deset let. Prvi dobiva približno 2000 kron, drugi čez tri tisoč. V dopisu pozivajo vlado, naj končno kaj stori, kajti učiteljstvo "trpi veliko bedo, strada, hodi v ponošeni in razcapani obleki..."⁶⁰

Osmrtnica, ki jo je društvo objavilo 14. julija 1921 v Učiteljskem tovarišu (UT, 14. 7. 1921, str. 4).

Rubrika Vestnik je bila v Učiteljskem tovarišu do leta 1930, nato so poročila o društvenih zborovanjih objavljali pod rubriko Splošne vesti.

Na seji društvenega odbora 12. aprila 1922 je tajnik poročal, da je v enem letu umrlo 7 članov, zanje pa je bilo izplačano 3256 kron. Društvo je pošiljalo prošnje za podporo raznim ustanovam, odzvali pa so se s prispevki: Jadranska banka, Kreditna banka, Banka Slavija, Slovenska kreditna banka, Kmetiska posojilnica, Prometna banka, Celjsko učiteljsko društvo, Ptujsko učiteljsko društvo in nekaj posameznikov. Predlagali so, da se članarina poveča na 2 dinarja za posmrtnino in 50 para za upravne stroške.⁶¹

Na to poročilo se je odzval štajerski učitelj Franc Žiher in bil proti temu, da društvo upokojencev berači denar. Pravi, da bi se vsota, ki jo je društvo prejelo, lahko razdelila med člane, ki živijo v pomanjkanju. Zlasti je proti temu, da društva pošiljajo prošnje učiteljskim društvom, ker imajo ta že itak dovolj izdatkov.⁶²

Že takoj v naslednji številki Učiteljskega tovariša je na to odgovoril tajnik društva upokojenih učiteljev in sicer da društvo "nima naloge nabirati za žive vboge upokojence, ampak le pomoč dati v smrtnem slučaju."⁶³

Občni zbor je društvo imelo 5. julija in na njem so sprejeli zvišanje članarine na 2 dinarja in 50 par. Članov društva je bilo 124 pravih in 10 podpornih. Spremembe članov odbora so bile: podpredsednik je postal Ivan Kiferle, blagajnik Fran Kavčič, odborniki pa Ivan Gantar, Anton Brezigar in Marija Marout.⁶⁴

Leta 1923 je bilo na odborovi seji 23. maja sklenjeno, da bo društvo za rezervni sklad pobiralo letnino po 3 dinarje, za vsako smrt je treba plačati 2 dinarja in 50 par. Vdova ali dedič dobi za podporo dvakrat toliko dinarjev, kolikor ima društvo takrat članov. Društvo je poslalo na ministrstvo v Beograd prošnjo, da upokojenim učiteljem pokojnino, ki je zdaj v kronah, spremeni v dinarje, kakor so to že storili pri aktivnem učiteljstvu. Društvu so darovali različne zneske Kmetiska posojilnica, banke: Kreditna, Jadranska in Eskomptna trgovska, Slavija in Hrvatska štedionica.⁶⁵

Občni zbor je imelo društvo 5. julija 1923 na prvi mestni deški šoli Ledina. Med letom je umrlo 6 članov, društvo je imelo tedaj 129 pravih in 6 podpornih članov. Sredstev je imelo 7.296,72 dinarjev.

⁵⁶ Simon Punčah: Društvo upokojenega učiteljstva... UT 1920, (23. 6.), št. 26, str. 3. Podpis: S. P.

⁵⁷ † Simon Punčah. Slovenski učitelj 1921, (15.7.), št. 7, str. 120.

⁵⁸ Društvo upok. učiteljstva širne Slovenije... UT 1921, (15. 9.), št. 38, str. 6.

⁵⁹ I. Pokrajinska skupščina UJU poverjenišvo Ljubljana. UT 1921, (15. 9.), št. 38, str. 2.

⁶⁰ Iz krogov upokojenega učiteljstva. UT 1921, (27. 10.), št. 44, str. 3.

⁶¹ Martin Breznik: Iz odborove seje "Društva upokojenega učiteljstva Slovenije". UT 1922, (27. 4.), št. 17, str. 4. Podpis: M. B.

⁶² Žiher Franc: Beračit nikar! UT 1922, (15. 6.), št. 24, str. 2.

⁶³ Martin Breznik: Društvo upokojenega učiteljstva... UT 1922, (22. 6.), št. 25, str. 3. Podpis: M. B.

⁶⁴ Martin Breznik: V sredo 5. t. m. se je vršil enajsti redni občni zbor "Društva upokojenega učiteljstva". UT 1922, (13. 7.), št. 28, str. 2. Podpis: - k.

⁶⁵ Odbor: Društvo upokojenega učiteljstva Slovenije... UT 1923, (21. 6.), št. 25, str. 2.

Izvolili so tudi nov odbor. Predsednik je bil ponovno Ivan Lokar, podpredsednik Dragotin Benedek, tajnik Martin Breznik, njegov namestnik Fran Schiffrer, blagajničarka Marija Marout, njen namestnik Ivan Gantar, odbor Fran Kavčič. Račune bosta pregledovala Leon Pibrovec in Anton Javoršek. Sprejeli so sklep, da znaša letnina 3 dinarje, ker dva prideta v društveni rezervni sklad, 1 dinar pa za režijske stroške.⁶⁶

Tudi leta 1923 je izšel kratek zapis o krivici, ki se godi upokojencem. Izšel je namreč nov uradniški zakon, ki je v svojem 239. členu določal, da "1. Uslužbenci, ki so upokojeni pred uveljavitvijo novega zakona, ostanejo pri dosedanjih mirovinah in dokladah. 2. Uslužbenci, ki bodo v roku treh let penzionirani po novem zakonu, dobijo penzije po starem zakonu, izvzemši one, ki so popolnoma doslužili svojega leta." Stari upokojenci so bili torej spet prezrti.⁶⁷

Denarno prizadeti so bili tudi upokojenci, ki so bili upokojeni decembra 1923. Višji šolski svet jim je namreč z 31. januarjem 1924 ustavil redno plačo in tudi predujme na nove plače za mesec november in december, ko so bili še redno zaposleni.⁶⁸

Na seji odbora Udruženja jugoslovanskega učiteljstva, poverjeništvu Ljubljana, ki je bila 17. aprila 1924 v Celju, je Pavel Flere predlagal, da pošljejo prošnjo ministru prosvete, da izda k pravilniku 6. novembra 1922 dopolnilo, s katero se "avtomatično z dnem upokojitve otvori kredit na akontacijo penzijskih prejemkov." Zdaj namreč učiteljstvo in uradniki ministrstva prosvete ob upokojitvi ostanejo brez prejemkov in se po sedanjem "več mesecev trajajočem prenakazilu prejemkov od aktivnih na penzijske predajajo najskrajnejši bedi."⁶⁹

Poverjenik Udruženja jugoslovanskega učiteljstva Luka Jelenc je osebno posredoval pri delegatu dr. Šavniku, poverjeništvu pa je tudi na druge pristojne ustanove naslovilo vlogo za urejanje rednega izplačevanja akontacij upokojencem, vdovam in sirotam. Prosvetno ministrstvo je 18. avgusta 1924 uredilo, da so uradniki proti naknadnemu obračunu dobivali akontacijo na penzijske prejemke takoj. Dva meseca so jo upokojenci tudi dobivali, nato pa je finančni minister dr. Spaho ta odlok ukinil in ukazal, da se prizadetim upokojencem s 1. decembrom 1924 ne izplača več akontacije.⁷⁰

Dne 22. oktobra 1924 je izšla tudi nova uredba o draginjskih dokladah za upokojence, ki so veljale od

1. septembra 1924 dalje. Doklade so bile osebne in rodbinske, z ozirom na višino pokojnine pa so se delile na pet draginjskih razredov.⁷¹

V Učiteljskem tovarišu so maja 1924 objavili, da je minister prosvete poslal upokojencem iz leta 1919 rešitev, in sicer, da se onim, ki so bili upokojeni med 26. avgustom in 30. novembrom 1919, pokojnina prevede v dinarsko in na podlagi te plače se jim odmeri pokojnina od dneva upokojitev. Zato pa morajo predložiti na ministrstvo prošnje.⁷²

Vendar so bili staroupokojenci spet razočarani. Res so dobili pokojnine v dinarjih, a razlika, ki so jo prejeli 1. junija 1925, je bila le od 1. aprila dalje. Za nazaj se jim bo izplačala "kadar se dovoli za to kredit. Upokojenec s praznimi obljubami pač ne more zadovoljiti ne trgovca ne upnika", je bilo zapisano v Učiteljskem tovarišu. Ta odredba je bila sprejeta in zaukazana, vendar so jo zavlačevali pet let, tako da je nekaj staroupokojencev medtem že umrlo.⁷³

Društvo upokojenega učitelja je vabilo učitelje v svoje vrste. Člani društva so iz Prekmurja, Štajerske, Dolenjske, Gorenjske, kakšen celo v Italiji in Beogradu. Nekatero banke so društvu darovale več tisočakov, celjsko učiteljsko društvo pa 150 din. Na odborovi seji 12. oktobra 1924 so sprejeli kar 26 novih članov.⁷⁴

Leta 1925 je izšel nov uradniški zakon, ki je v 141. členu zahteval upokojitev vseh učiteljev in učiteljev s 35 leti službe. "Med njimi so zaslužni možje naše organizacije, lahko rečemo glavni stebri in mozeg naše organizacije", je poročal Učiteljski tovariš.⁷⁵ Objavil je tudi odlomek iz pisma učiteljice: "In potem pa to penzioniranje učiteljev, ki so še mladi, delavni in idealni! Ne vem, če se s tem postopanjem ne oškoduje šole bolj, kakor se ji koristi. Od kod naj dobijo nadomestek za te možje? V občje je mnenje, da naš najmlajši naraščaj ni tako idealen in vztrajen pri delu, kakor stare korenine..."⁷⁶

V Učiteljskem tovarišu so leta 1925 tudi opozorili vse upokojence s 35 službenimi leti, da takoj vložijo prošnje za ureditev penzijskih prejemkov. V celi državi je bilo namreč sedaj upokojeno nad 500 učiteljev in "njihove prošnje bodo urejali in reševali za to posebej določeni uradniki."⁷⁷

Na občnem zboru Društva upokojenega učiteljstva jeseni 1925 je tajnik Martin Breznik poročal, da je število članov zdaj 280. Za prevedbo kronske pokojnine v enako število dinarjev je društvo poslalo

⁶⁶ Društvo upokojenega učiteljstva Slovenije... *UT* 1923, (7. 8.), št. 32, str. 5.

⁶⁷ Kaj bo z upokojenci po sprejetju novega uradniškega zakona? *UT* 1923, (4. 8.), št. 31, str. 6.

⁶⁸ Novi upokojenci in predujmi na nove plače. *UT* 1924, (28. 2.), št. 9, str. 2.

⁶⁹ Seja širšega sosveta v Celju. *UT* 1924, (24. 4.), št. 17, str. 1–2.

⁷⁰ Koraki pov. UJU za redno izplačevanje akontacij upokojencem, vdovam in sirotam. *UT* 1924, (27. 11.), št. 47, str. 1–2.

⁷¹ Draginjske doklade za upokojence, vdove in sirote. *Ročni katalog za šolsko leto 1925/26*, 1925, str. 35.

⁷² Upokojenci iz leta 1919... *UT* 1924, (15. 5.), št. 20, str. 4.

⁷³ Zopet razočarani. *UT* 1925, (8. 8.), št. 30, str. 3.

⁷⁴ Društvo upokojencev učiteljstva Slovenije. *UT* 1924, (23. 10.), št. 42, str. 2.

⁷⁵ Upokojitev 35 letnikov. *UT* 1925, (4. 9.), št. 33, str. 4.

⁷⁶ Kako ubijajo veselje do dela učiteljstvu. *UT* 1925, (1. 10.), št. 37, str. 3.

⁷⁷ Upokojenci s 35 službenimi leti. *UT* 1925, (4. 9.), št. 33, str. 4.

v Beograd narodni skupščini dve peticiji, na razna ministrstva pa štiri prošnje. Ker niso dobili odgovora, bodo poslali v Gent na mednarodno svetovno konferenco prošnjo, da se jim pokojnine izplačujejo v valorizirani valuti. Svojim upokojencem jih že izplačujejo tako Češka, Romunija, Italija in Avstrija. Prometnemu ministru so poslali peticijo za polovično vozno ceno na železnicah. Drago Benedik je predlagal, da se prispevek za posmrtnino zviša na 5 dinarjev, kar so sprejeli. Izvoljen je bil stari odbor.⁷⁸

Delovanje društva med letoma 1926 in 1941

Društvo upokojenega učiteljstva je v začetku leta 1926 priporočalo vsem na novo upokojenim učiteljem, da ostanejo naročniki Učiteljskega tovariša, kajti učiteljska organizacija jim je pomagala do boljših plač in pokojnin. "Kronski upokojenci" imajo polovico pokojnine manj od sedanjih, zato jim naj ti Učiteljskega tovariša posojajo. Sami si listov ne morejo plačevati. Ministrstvo za stare upokojence ni kaj prida storilo, društvo je nanj naslovalo pet peticij in sicer v letih 1921, 1922, 1923, 1924 in 1925, in tudi na skupščino dve prošnji. Poročalo je tudi, da učitelj v Srbiji dobi po novem 425 dinarjev, to je 1700 kron, v Sloveniji pa stari upokojenec 1275 kron mesečne škode.⁷⁹

Društvo je imelo občni zbor 3. julija 1926. Društvena pravila so se spremenila in posmrtnina bo tolikokrat po 5 dinarjev, kolikor bo takrat število članov društva. Takrat jih je bilo 319. Vsak stari član bo plačal ob prvem primeru smrti 5 dinarjev za upravne stroške, 5 din pa za rezervni sklad. Novi člani plačajo skupaj 25 dinarjev in 50 par. V odbor sta bila poleg starih članov izvoljena še Ljudevit Stiasny in Fran Kozjak.⁸⁰

Nova društvena pravila so bila potrjena 26. avgusta 1926. V njih je bil namen društva označen tako: "Društvo ima namen po smrti društvenika dati zakonitim njihovim dedičem podporo za pogrebne stroške in da se obvarujejo pred najbližjo stisko in bedo." Redni in izredni člani so bile lahko "le zdrave osebe, ki so plačale vse sprejemne pristojbine." Lahko so zahtevali tudi zdravniško potrdilo.⁸¹

Izredni občni zbor društva je bil 7. oktobra 1926. Udeležilo se ga je 75 članov od 350. Izvolili so nov odbor. Predsednik je ostal Ivan Lokar, podpredsednik Ljudevit Stiasny, tajnik Josip Stritar, njegov namestnik Fran Kozjak, odborniki so bili: Drago Benedik, Marija Marout in Ivan Petrič, za

pregled računov pa so bili izvoljeni: Alojz Kecelj, Fran Marolt in Vendelin Sadar.⁸²

Oktobra 1926 je Učiteljski tovariš objavil veselo novico, da je Josip Zemljič, nadučitelj v pokoju iz Maribora, končno dobil od leta 1919 razliko od prehoda na dinarsko pokojnino. Sedem let je prosil vse slovenske poslance in ministre, vendar se mu je to posrečilo šele s pomočjo mariborskega velikega župana dr. Otmarja Pirkmajerja. Takih upokojencev je še 54, ki pa niso dobili razlik.⁸³

V Mariboru in bližnji okolici je bilo okrog 60 učiteljskih upokojencev. Že leta 1922 so ustanovili krožek upokojenih učiteljev, ki so imeli vsak mesec sestanek. Krožek so ustanovili upokojenci Fran Podobnik, Ivan Pavelšek in Anton Farčnik. Sestankov se je udeleževalo vedno okrog 30 učiteljev in vedno več tudi učiteljic. Navadno pa je vedno navzočih tudi nekaj aktivnih članov, ki jih imenujejo "hospitanti". Vsi člani krožka so tudi člani "Učiteljskega doma" v Mariboru, čeprav nikoli ne bodo imeli od te institucije koristi.⁸⁴ Dne 7. oktobra 1926 se je sestanka udeležilo 23 upokojenih in dva aktivna učitelja. Od navzočih je bil najstarejši star 80, najmlajši pa 48 let. Fran Podobnik je navzoče pozdravil in jih vabil, da se udeleže odkritja spomenika dr. Antonu Medvedu in Einspielerjevega večera.⁸⁵

V letu 1927 so na sestankih razpravljali tudi o primernih nagrobnicah pri pogrebu upokojenih učiteljev in zanje zaprosili učitelja Janka Lebana, ki je bil tudi pisatelj in pesnik. Ta je spesnil troje nagrobnic s tremi kiticami in sicer eno za učitelje, drugo za učiteljice, tretjo pa učiteljske vdove. Uglasbitev je prepustil profesorju glasbe v Križevcih na Hrvaškem, po rodu Slovencu Karlu Adamiču. Ta je zložil "unisono – napev v C-mollu".

Predsednik krožka Janko Kopic se je Janku Lebanu zahvalil za "tužnomili lep umotvor" in pozval društvo upokojencev v Ljubljani, da bi pesmi založilo.⁸⁶

Leta 1933 je krožek vodil Anton Ogorelec. Krožek je imel posebno sekcijo, ki je imela nalogo poiskati potrebne informacije o prejemkih ter svetovati v drugih stanovskih zadevah.

Zanimivo je bilo poročilo o sestanku mariborskega krožka 6. julija 1933 v novem Učiteljskem domu. Udeležilo se ga je 47 članov, med njimi precej učiteljic. Ogleдали so si nov dom, za katerega so tudi sami precej prispevali, nato pa ob zakuski

⁷⁸ Društvo upokojenega učiteljstva za Slovenijo v Ljubljani... *UT* 1925, (24. 9.), št. 36, str. 3.

⁷⁹ Breznik Martin: Društvo upok. učiteljstva Slovenije... *UT* 1926, (25. 2.), št. 8, str. 4. Podpis: M. B.

⁸⁰ Breznik Martin: Pri občnem zboru "Društva upokojenega učiteljstva za Slovenijo v Ljubljani... *UT* 1926, (9. 7.), št. 27, str. 4. Podpis: -k.

⁸¹ ARS, AS 68, pravila društev, št. 6398.

⁸² Fran Kozjak: Na izrednem občnem zboru "Društva upokojenega učiteljstva v Ljubljani"... *UT* 1926/27, (14. 10.), št. 10, str. 4. Podpis: -k.

⁸³ Eden od kronskih upokojencev le srečno dobil razliko iz leta 1919. *UT* 1926/27, (28. 10.), št. 12, str. 2.

⁸⁴ Anton Hren: Mariborski krožek upokojenega učiteljstva. *UT* 1926/27, (28. 4.), št. 38, str. 3–4. Podpis: Hospitant.

⁸⁵ Iz Maribora. *UT* 1926/27, (28. 10.), št. 12, str. 2.

⁸⁶ Nagrobnice za upokojeno učiteljstvo. *UT* 1927/28, (23. 2.), št. 32, str. 2.

kramljali.⁸⁷ Večina upokojenega učiteljstva v Mariboru se je včlanila v novoustanovljeno društvo državnih upokojencev, ki je svojim članom dajalo razne ugodnosti.⁸⁸

Zanimivo je bilo tudi, da je bilo veliko učiteljskih društev podpornih članov društva državnih upokojencev in upokojenk za Slovenijo. V poročilu Vestnika upokojencev so maja 1927 navedli naslednja: Gornjegrajsko, Kozje, Dolnja Lendava, Konjice, društvo za brežiški in sevniški okraj in Šoštanj. Prav tako so se odzvala tudi srednješolska ravnateljstva, ki so bila tudi podporni člani društva: gimnazije v Celju, Mariboru in Ptujju ter mariborska trgovska akademija. Posebej so v poročilu navedli besede ravnatelja celjske realne gimnazije, ki je prošnjo za podporo priporočal svojim tovarišem: "Prispevajte po svojih močeh najbednejšim izmed bednih."⁸⁹

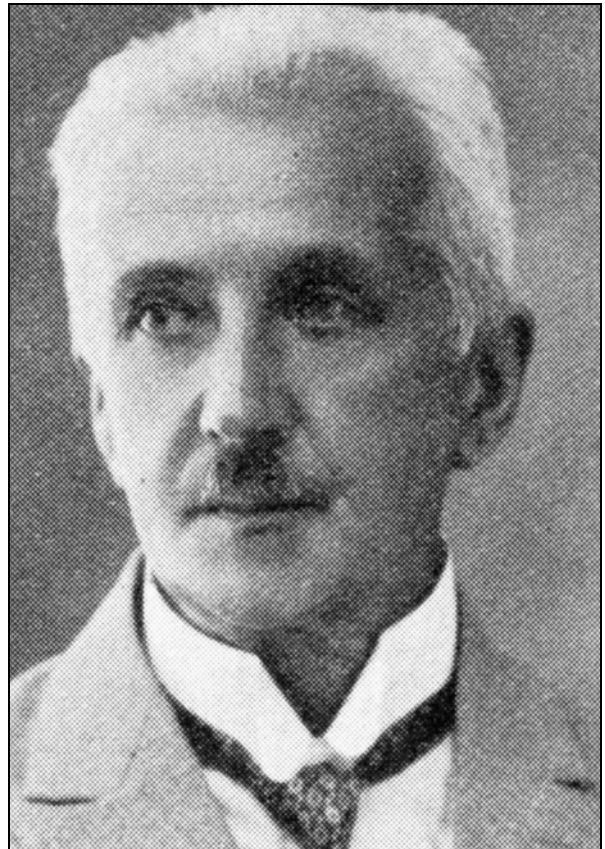
Leta 1927 je imelo društvo upokojenih učiteljev občni zbor 6. oktobra v gostilni pri "Majarončku". Navzočih je bilo 41 članov. Tajnik je zelo obširno poročal o delu društva, ki je med letom imelo 9 sej. V društvu je bilo 365 članov. Od teh je bilo 145 upokojenih učiteljev, 96 učiteljic, 56 učiteljskih žena, 59 učiteljskih vdov, 9 pa jih je bilo iz drugih poklicev. Na novo je v zadnjem letu pristopilo 35 članov, 8 jih je izstopilo, 12 pa umrlo. Posmrtnina je znašala 1845 dinarjev. Blagajnik je podal zelo razčlenjene podatke o upokojenem učiteljstvu. Kronskih upokojencev je bilo 62 učiteljev in 164 učiteljic, s staro dinarsko pokojnino je bilo 97 učiteljev in 109 učiteljic, z novo dinarsko plačo pa 212 učiteljev in 112 učiteljic. Upokojenih učiteljic ženskih ročnih del je bilo 34. Izvolili so odbor, razen odbornika Lovra Perka, ki je zamenjal Ivana Petriča, so bili izvoljeni vsi stari člani.⁹⁰

Dne 15. decembra 1927 je umrl Bogomir Krenner, ki je bil nekaj časa predsednik društva upokojenih učiteljev. Isti odbor je vodil društvo upokojenih učiteljev tudi v letu 1928. Na občnem zboru 20. oktobra 1928 so poslali generalni davčni direkciji protest proti "odtegnitvi davkov od stanarine upokojenega učiteljstva."⁹¹

Dne 7. junija 1929 je v Uradnem listu izšla uredba o izplačilu razlik kronskim upokojencem, ki so začeli prejemati dinarske pokojnine. Uredbi je bil dodan nov člen 6. a., ki se je glasil: Če prejme zbog uporabe te uredbe upokojenec kot pokojnino in osebno draginjsko doklado manj, nego je prejemal

pred prevedbo njegove kronske pokojnine na dinarsko pokojnino, ima pravico do razlike teh prejemkov. O pravici do te razlike odloči ministrstvo za finance – generalna direkcija državnega računovodstva in proračuna.⁹² O tej prevedbi je poročal tudi tajnik društva upokojenega učiteljstva na občnem zboru 22. oktobra 1929 v restavraciji "Novi svet". Odbor je imel v tem letu 11 sej, članov je bilo 366, na novo je pristopilo 25 članov, 10 pa jih je umrlo. Rezervni fond društva je bil 20.000 dinarjev. Razvil se je tudi pogovor o pristopu društva k novemu splošnemu društvu državnih upokojencev. Končno so sklenili, da društvo k temu ne more pristopiti, lahko pa se vanj včlanijo posamezniki.⁹³

Na občnem zboru 15. oktobra 1930 pa so v odboru nastale spremembe. Predsednik je postal Miha Kosec, njegov namestnik in blagajnik Ljudevit Stiasny, tajnik Lovro Perko, njegov namestnik Joško Novak, odborniki pa so bili: Albina Ko-

Ljudevit Stiasny (1862–1936), društveni podpredsednik in blagajnik med letoma 1926 in 1933 (Kronika slovenskih mest, 1936, št. 1, str. 77).

⁸⁷ Krožek upokojenega učiteljstva v Mariboru... *UT* 1933/34, (13. 7.), št. 1, str. 5.

⁸⁸ Krožek upokojenega učiteljstva v Mariboru... *UT* 1932/33, (9. 3.), št. 29, str. 2.

⁸⁹ Učiteljska društva – podporni člani društva državnih upokojencev in upokojenk za Slovenijo – sedaj v Mariboru. *UT* 1926/27, (12. 5.), št. 40, str. 3.

⁹⁰ Občni zbor društva upokojenega učiteljstva v Sloveniji. *UT* 1927/28, (20. 10.), št. 14, str. 3–4.

⁹¹ Društvo upokojenega učiteljstva za Slovenijo... *UT* 1928/29, (2. 11.), št. 13, str. 3.

⁹² Dopolnitev uredbe o prevedbi državnih upokojencev (upokojenk) s kronskimi pokojninami na dinarske pokojnine. *Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti* 1929, (4. 6.), št. 59, str. 462.

⁹³ Društvo upokojenega učiteljstva v Sloveniji... *UT* 1929/30, (31. 10.), št. 12, str. 2.

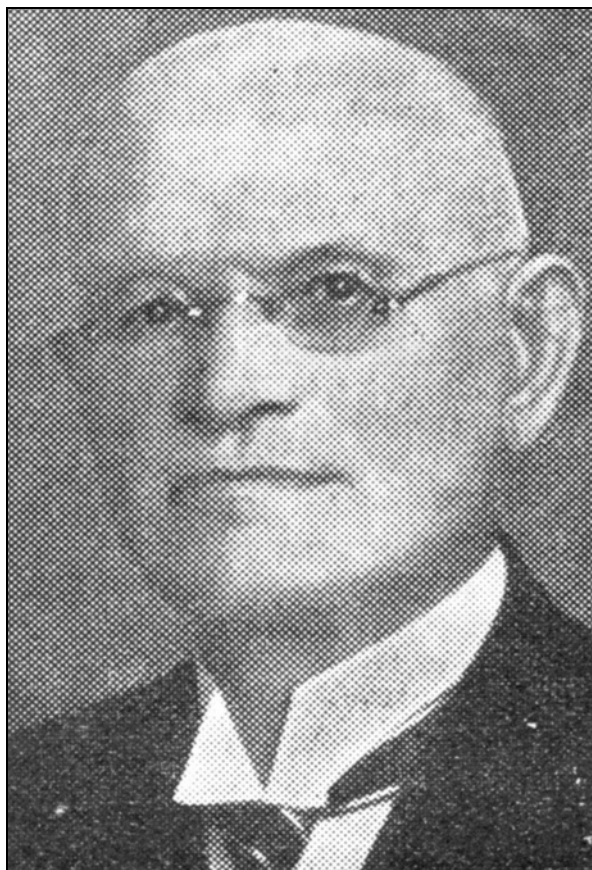
cijančič, Franc Juvanc in Karol Trost. V nadzornem odboru pa so bili: Antonija Bohinc, Rudolf Horvat in Franc Marolt.⁹⁴

Leta 1932 je bilo objavljeno obvestilo, da bo občni zbor 4. februarja v restavraciji pri "Novem svetu". Na njem naj bi bila na dnevnem redu poleg običajnih poročil društvenih funkcionarjev tudi sprememba društvenih pravil.⁹⁵ Poročila o tem občnem zboru nisem našla, so pa ohranjena nova pravila, ki so jih na tem občnem zboru sprejeli. Sprememba je bila v tem, da sta morala pristopno izjavo za rednega ali izrednega člana društva potrditi tudi dva državna uradnika ali upokojenca. V dvomljivih primerih pa je bilo še vedno potrebno zdravniško potrdilo.⁹⁶

Dne 6. aprila 1933 je bil letni občni zbor društva upokojenega učiteljstva z novim odborom. Predsednik je bil znan pedagog, pisec pedagoških člankov in knjig, zelo dejaven v raznih društvih Fran Gabršek, njegov namestnik Hinko Šumer, blagajnik Fran Juvanec, odborniki Ivo Trošt, Ferdo Wigele in Vita Zupančič. Edino tajnik je ostal še vedno Lovro Perko. Vplačilo za posmrtnine se je zvišala na 6 dinarjev, članarina po prvem letu upokojitve pa je bila skupno 20 dinarjev.⁹⁷ Kasneje je bilo za vsak primer smrti treba plačati poleg 6 dinarjev še dinar za poštne, letno pa 5 dinarjev za upravne stroške.

Leta 1934 je bilo v društvu upokojenega učiteljstva 18 novih članov, umrlo jih je 6. Posmrtnina je znašala že okrog 2000 dinarjev.⁹⁸ V letu 1936 pa je bilo število članov društva 360, med letom pa jih je umrlo 23. Na občnem zboru 2. aprila 1936 so se še posebej spomnili 90. letnice člana društva Franca Kavčiča in 80 letnice predsednika društva, višjega šolskega nadzornika v pokoju, Frana Gabrška.⁹⁹ Fran Gabršek je umrl kmalu po svoji 80 letnici, januarja 1937.

V letniku 1936/37 je bilo med novicami v Učiteljskem tovarišu večkrat vabilo novim upokojencem, da se včlanijo v Društvo upokojenega učiteljstva za Dravsko banovino. Pripravljali so tudi nova pravila, po katerih se starejši od 65 let ne bodo več mogli včlaniti.¹⁰⁰ Od 1. januarja 1938 so bili oproščeni vseh plačil za posmrtnino člani, ki so se včlanili v prvih štirih letih delovanja društva, to je med 1912 in 1915.¹⁰¹

Fran Gabršek (1856–1937), predsednik društva med letoma 1933 in 1937 (Popotnik 1936–37, št. 5–6, str. 155).

Tudi v Ljubljani je društvo pričelo s sestanki, ki so bili vsak prvi četrtek v mesecu ob 16. uri v gostilni "Novi svet". Na njih so "obujali spomine na našo preteklost v šoli in izven šole ter osvežili spomin na marsikateri vesel, pa tudi težki in žalostni spomin nas samih kot že umrlih tovarišev." Vabili pa so tudi aktivno učiteljstvo, da jim povedo "kaj novega iz sedanje dobe" obenem pa izvedo marsikaj "iz davnih časov od še živih šolskih kronistov iz učiteljskega življenja prehodne dobe stare v novo moderno šolo."¹⁰²

Mesečne sestanke je imel tudi krožek upokojenega učiteljstva v Celju, ki ga je vodil Franjo Krajnc, ki je umrl 5. decembra 1939.¹⁰³

Konec leta 1937 je društvo imelo 361 članov, 19 pa jih je med letom umrlo. Vpisnina je tokrat znašala 33 dinarjev, v tem znesku so bili vplačani prvi trije smrtni primeri po vstopu, članarina, vpisnina, tiskovina in poština. V društvo so vabili tudi druge državne upokojence.¹⁰⁴

⁹⁴ Društvo upokojenega učiteljstva... *UT* 1930/31, (29. 10.), št. 14, str. 2.

⁹⁵ Občni zbor Društva upokojenega učiteljstva v Dravski banovini. *UT* 1931/32, (28. 1.), št. 25, str. 2.

⁹⁶ ARS, AS 68, pravila društev, št. 6399.

⁹⁷ Društvo upok. učiteljstva. *UT* 1932/33, (20. 4.), št. 34, str. 2.

⁹⁸ Društvu upokojenega učiteljstva... *UT* 1934/35, (11. 1.), št. 24, str. 2.

⁹⁹ Občni zbor društva upok. učiteljstva. *UT* 1935/36, (9. 4.), št. 36, str. 1.

¹⁰⁰ Hinko Šumer: Društvo upokojenega učiteljstva v Ljubljani... *UT* 1936/37, (8. 4.), št. 34, str. 3. Podpis: H.

¹⁰¹ Pri Društvu upokojenega učiteljstva... *UT* 1937/38, (8. 7.), št. 1–2, str. 8.

¹⁰² Upokojeno učiteljstvo. *UT* 1939/40, (4. 1.), št. 21, str. 3.

¹⁰³ † Franjo Krajnc. *UT* 1939/40, (14. 12.), št. 19, str. 3.

¹⁰⁴ Društvo upok. učiteljstva za našo banovino... *UT* 1937/38, (20. 1.), št. 25, str. 4.

Na letnem občnem zboru 21. aprila 1938, ki ga je vodil tedanji predsednik Hinko Šumer, so izvolili stari odbor, razen Ivana Šmajdka, ki je prevzel blagajno. Člane so pozivali, naj po upokojitvi ne zapustijo učiteljske organizacije Jugoslovanskega učiteljskega združenja, ker ta zastopa tudi pravice upokojenega učiteljstva.¹⁰⁵

Naslednje leto je na občnem zboru 20. aprila 1939 odstopil predsednik Hinko Šumer, na njegovo mesto pa je bil izvoljen Andrej Skulj. Ta je bil upokojen kot banovinski šolski nadzornik leta 1938, bil je znan predvsem kot sadjar in vrtnar, pisatelj in urednik Učiteljskega tovariša. Med letom se je včlanilo 41 učiteljev, umrlo pa jih je 25.¹⁰⁶

Dne 17. marca 1940 je izšlo v listih vabilo na zborovanje vseh uslužbencev, delavcev in upokojencev v Ljubljani v Trgovski dom. Med organizatorji je bilo tudi Društvo upokojenega učiteljstva v dravski banovini. Na zborovanju naj bi zahtevali izboljšanje gmotnega položaja.¹⁰⁷

Dne 14. oktobra 1940 je bana dravske banovine dr. Marka Natlačena obiskala deputacija zastopnikov organizacij državnih in samoupravnih uslužben-

Andrej Skulj (1880–1956), zadnji predsednik društva med 1939 in 1941 (Sadjarstvo, vinarstvo, vrtnarstvo, 1956, št. 12, str. 303).

¹⁰⁵ Društvo upok. učiteljstva... *UT* 1937/38, (28. 4.), št. 38, str. 2–3.

¹⁰⁶ Občni zbor upokojenega učiteljstva. *UT* 1938/39, (27. 4.), št. 37, str. 3.

¹⁰⁷ Vabimo na zborovanje... *UT* 1939/40, (14. 3.), št. 31, str. 3.

cev in upokojencev in mu predala Spomenico o slabem gmotnem položaju in predloge za izboljšanje. Ban jih je podprl.¹⁰⁸

Na občnem zboru 4. aprila 1940 so poročali o delu med letom. Umrlo je 14 članov društva, dve članici sta izstopili, 11 pa se jih je na novo včlanilo. Dogovorili so se, da z novimi pravili društva počakajo, ker bo kmalu v veljavi nov pravilnik za humanitarne ustanove. Odbor je ostal isti.¹⁰⁹

Med drugo svetovno vojno je društvo prenehalo delovati in po vojni ni bilo obnovljeno.

Novo društvo

O društvu upokojencev so razmišljali tudi kasneje. Na seji Izvršnega odbora Zveze društev pedagoških delavcev Slovenije so 4. decembra 1992 predlagali, da se ustanovi društvo, oziroma sekcija upokojenih pedagoških delavcev Slovenije. Na skupščini Zveze 19. marca 1993 je bil ta predlog sprejet in ustanovni občni zbor sekcije je bil 25. novembra 1993. Leta 1997 je bil spremenjen zakon o društvih in sekcija ni mogla biti več članica Zveze društev pedagoških delavcev Slovenije. Sekcijo so zato preoblikovali v društvo. Ustanovni občni zbor društva je bil 18. novembra 1997 v Vodnikovi domačiji v Ljubljani.¹¹⁰ V publikaciji, ki je izšla leta 2005, je tudi članek Kratek pogled v zgodovino učiteljskih gibanj, vendar Društvo upokojenih učiteljev ni omenjeno.¹¹¹

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

ARS – Arhiv Republike Slovenije

AS 68, Kraljevska banska uprava, upravni odelek, pravila društev

ČASOPISI

Landesgesetzblatt für das Herzogthum Krain – Deželni zakonik za vojvodino Kranjsko, 1898, 1900.

Popotnik, 1892, 1896, 1898.

Slovenski narod, 1921.

Slovenski učitelj, 1921.

Učiteljski tovariš, 1908, 1911–1939/40.

Uradni list deželne vlade za Slovenijo, 1918–19.

Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, 1929.

¹⁰⁸ Državni in samoupravni uslužbenci in upokojenci za izboljšanje življenjskih pogojev. *UT* 1939/40, (17. 10.), št. 9, str. 1.

¹⁰⁹ Društvo upokojenega učiteljstva. *UT* 1939/40, (11. 4.), št. 34, str. 2.

¹¹⁰ Kunstelj, Društvo upokojenih pedagoških delavcev, str. 7–18.

¹¹¹ Kunstelj, Kratek pogled v zgodovino učiteljskih gibanj, str. 27–33.

LITERATURA

- Draginjske doklade za upokojence, vdove in sirote. *Ročni katalog za šolsko leto 1925/1926*. V Ljubljani : Učiteljska tiskarna, 1925, str. 35.
- Heinz, Franz: Pravne razmere učiteljev. *Handbuch der Gesetze und Verordnungen über das Volksschulen für Krain – Zbirka zakonov in ukazov o ljudskem šolstvu na Kranjskem*. Laibach : Ig. V. Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1895, str. 495–505.
- Jeglič, Janko Nepomuk: Društvo vpokojenega učiteljsstva na Kranjskem. *Učiteljski žepni zapisnik za šolsko leto 1913/14*. III. letnik. V Ljubljani : Slomškova zveza, 1914, str. 136–139.
- Jelenc, Luka: Društvo vpokojenega učiteljsstva. *Ročni zapisnik za šolsko leto 1913–14*, XX. letnik. Ljubljana : Učiteljska tiskarna, 1914, str. 231–232.
- Kunstelj, Angelca: Društvo upokojenih pedagoških delavcev Slovenije. Ustanovitev in delo sekcije upokojenih pedagoških delavcev Slovenije. *Sprehod skozi čas: društvo upokojenih pedagoških delavcev: dokumenti časa*. Uredila Angelca Kunstelj. Ljubljana : Jutro, 2005, str. 7–18.
- Kunstelj, Angelca: Kratak pogled v zgodovino učiteljskih gibanj. *Sprehod skozi čas: društvo upokojenih pedagoških delavcev: dokumenti časa*. Uredila Angelca Kunstelj. Ljubljana : Jutro, 2005, str. 27–33.
- Schmidt, Vlado: Osnovna šola in osnovnošolska zakonodaja pred sto leti. *Osnovna šola na Slovenskem 1869–1969*. Uredili: Vlado Schmidt, Vasilij Melik in France Ostanek. Ljubljana : Slovenski šolski muzej, 1970, str. 20–21.
- Šuštar, Branko: Sindikalna prizadevanja učiteljskih društev za ureditev učiteljskih plač na Kranjskem v začetku 20. stoletja. *Stiplovskevo zbornik*. Uredil: Dušan Nečak. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2005, str. 62. – (Historia: znanstvena zbirka Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani; 10).

S U M M A R Y

The Association of Retired Teachers (1911–1941)

The Association of Retired Teachers was founded on 19th October 1911 in Ljubljana. The provisional committee was composed of retired head-

masters who were very active in teachers' organisations during their working life: Janko Škrbinec, Kristijan Engelman, Simon Punčah, Anton Žibert, Anton Javoršek, Josip Bozja, and Alojzij Račič. They laid down rules and regulations and submitted them to the government for approval. The association was a non-political and non-party organisation. It offered membership to all teachers who were fully retired by the Carniolan provincial diet, regardless of whether they resided in other provinces. Membership was also granted to their spouses or widow(er)s. The association sought to improve pensions and provide financial support to the families of deceased members to cover funeral expenses. The amount of financial support depended on the number of association members of the association.

The association began its operations on 21st March 1912, after the provincial government approved its rules and regulations. It initially counted forty members and their number gradually increased. After World War I in 1918, it already registered sixty-six members. At that time, its rules and regulations changed to extend membership to retired teachers from other provinces. So, the number of members in 1919 increased to one hundred thirty. That same year the government passed a decree raising the income of both working and retired teachers; nevertheless, pensions remained significantly lower than labour incomes.

The association sent requests for support to a number of institutions. It also collaborated with other similar associations and protested to the school authorities against their poor financial situation. Thus, for instance, the members of the retired teachers' association took part in a rally organised by officials, workers and retirees at Triglavski dom. That same year they also participated in the delegation representing organisations of state and self-government employees that visited Ban Dr. Marko Natlačen and presented him with a memorandum on their poor financial situation and proposals for their improvement.

The association ceased to exist at the outbreak of World War II and was not revived afterwards. It was only in 1993 that a section of retired pedagogical workers of Slovenia was established. In 1997 the section transformed into an association that still continues its operations today.